

ISBN 978-80-557-1410-0

PETRA JESENSKÁ JAZYKOVÁ POLITIKA A JAZYKOVÁ SITUÁCIA V EÚ S OHĽADOM NA ANGLIČTINU AKO JAZYK LINGUA FRANCA

UNIVERZITA MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI

2018

Petra Jesenská

JAZYKOVÁ POLITIKA A JAZYKOVÁ SITUÁCIA V EÚ S OHĽADOM NA ANGLIČTINU AKO JAZYK LINGUA FRANCA

BELIANUM

UNIVERZITA MATEJA BELA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANGLISTIKY A AMERIKANISTIKY

Petra Jesenská

Jazyková politika a jazyková situácia v EÚ s ohľadom na angličtinu ako jazyk lingua franca

BELIANUM

2018

doc. PaedDr. Petra Jesenská, PhD.
Jazyková politika a jazyková situácia v EÚ
s ohľadom na angličtinu ako jazyk lingua franca

Recenzentky
doc. PhDr. Klaudia Bednárová-Gibová, PhD.
doc. PhDr. Eva Homolová, PhD.
doc. PhDr. Katarína Chovancová, PhD.

Text monografie prešiel jazykovou úpravou

Vydalo:
Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
2018

ISBN 978-80-557-1411-0

PREDHOVOR

Hlavnou témou prekladanej monografie je analýza postavenia angličtiny ako univerzálneho jazyka v európskom priestore, kde dominuje aj napriek deklarovanej rovnosti všetkých oficiálnych jazykov Európskej únie. Centrom záujmu je komparácia napätia medzi reálnou jazykovou praxou a preskriptívnymi vyhláseniami typu „takto by to malo byť“. Téma je aktuálna práve s ohľadom na výsledok britského referenda z roku 2016, kedy sa nadpolovičná väčšina voličskej základne vyslovila za odchod z Únie známym ako *brexit*. Skúmame, ako sa táto skutočnosť prejavuje v jazykovej euro-praxi s akcentom na predikovanie možných vývinových tendencií. S odchodom Veľkej Británie a Severného Írska z Únie sa dominancia anglického jazyka nekončí a bude zaujímavé sledovať, ako sa tento fakt odzrkadlí na nadnárodnej úrovni a v živote jednotlivca, občianky či občana EÚ.

Jazyk je jedným z kľúčových aspektov nielen komunikácie, ale aj kultúry a identity, pretože disponuje národnoreprezentatívnou a symbolickou funkciou. Aj tieto aspekty si budeme všímať na pozadí danej témy.

Termín *eurospeak*, často mylne považovaný za európsku varietu anglického jazyka, bude témou časti monografie spolu s primárnymi dôvodmi používania tohto špecifického registra v komunikácii Únie.

Pozornosť sme zamerali aj na opis a analýzu príčin preberania anglicizmov do národných jazykov, v ktorých mnohé fungujú ako internacionalizmy (resp. internacionálne anglicizmy), čo sa stáva výhodou pri používaní angličtiny ako nadnárodného pracovného jazyka lingua franca na medzinárodnej (globálnej) úrovni.

Hľadáme odpoveď na otázku, či angličtina a existencia eurospeaku ohrozuje národné jazyky. Zároveň sa snažíme predikovať pozíciu angličtiny v Únii po brexite, ktorého proces sa nedávno vlastne len naštartoval a jeho reálne „ukončenie“ (ak to tak vôbec možno označiť), teda vystúpenie Británie z EÚ, sa predpokladá v roku 2019.

OBSAH

ÚVOD 6

1 VÝCHODISKÁ 8
1.1 Jazyková situácia v EÚ pred brexitom 8
1.1.1 Jazyková politika EÚ verzus jazyková politika jej členských štátov 9
1.1.2 Biele knihy 13
1.1.3 Klasifikácia jazykov Únie z hľadiska ich používania 16
1.1.4 Jazykové modely – jazykové koncepcie 17
1.1.5 Plánový jazyk 19
1.1.6 Tendencie vývinu jazykovej situácie 25
1.1.7 Rozpočet Únie 33
1.1.8 Angličtina a multilingvizmus 34
1.2 Angličtina ako hrozba pre anglofónne krajiny 35
1.2.1 Puristické snahy vo francúzštine 36
1.2.2 Puristické snahy v angličtine 37
1.2.3 Angličtina – nevýhoda pre Angličanov 39

2 ANGLIČTINA A POSTBREXITOVÉ TENDENCIE 41
2.1 Príčiny preberania anglicizmov do národných jazykov Únie 41
2.1.1 Mimojazykové príčiny preberania anglicizmov 42
2.1.2 Vnútrojazykové príčiny preberania anglicizmov 43
2.2 Anglicizmy v niektorých svetových jazykoch 44
2.3 Anglikanizované internacionalizmy 46
2.4 Iné jazyky v angličtine a „čistota“ jazyka 50
2.5 Vplyv používania angličtiny na význam pojmu identita v EÚ 52
2.6 Anglický jazyk ako lingua franca 56
2.6.1 Medzinárodná angličtina 56
2.6.2 ELF 59
2.6.3 ELFE 61
2.7 Eurospeak 64
2.7.1 Jazyk európskych projektov 66
2.7.2 Príklad negatívnej interakcie 68
2.7.3 Štyri základné dôvody používania eurospeaku 69
2.7.4 Definícia eurospeaku 70
2.7.5 Predstavuje eurospeak hrozbu pre obyvateľov Únie? 72
2.8 Ohrozuje angličtina národné jazyky? 73
2.9 Pozícia angličtiny v Únii po brexite 74

ZÁVER 78
PRINTOVÉ ZDROJE 80
ELEKTRONICKÉ ZDROJE 89

VECNÝ REGISTER 91
MENNÝ REGISTER 92
PRÍLOHA 1 93
EDIČNÁ POZNÁMKA 106

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1: Najpoužívanejšie jazyky v EÚ
Tabuľka 2: Internacionalizmy
Tabuľka 3: Príklady kalkov z iných jazykov v angličtine
Tabuľka 4: Neologizmy v angličtine
Tabuľka 5: Neologické skratky a akronymy v angličtine
Tabuľka 6: Vybrané termíny eurospeaku

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1: Najpoužívanejšie jazyky v Únii
Graf 2: Schopnosť obyvateľov Únie dohovoriť sa v cudzom jazyku

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1: Daviesova publikácia Eurojargon
Obrázok 2: „Napojenie sa“ na eurospeak

ZOZNAM SKRATIEK

Pozn. Ostatné skratky vysvetlené v prílohe 1

BASIC – akronym pre angličtinu, ktorá je British – American – Scientific – International – Commercial
EÚ – Európska únia (v texte aj ako Únia)
EFL – English as a Foreign Language
EFNIL – The European Federation of National Institutions for Language
ELF – English as a Lingua Franca
ELFE – English as a Lingua Franca for Europe
IALA – International Auxiliary Language Association (Medzinárodná spoločnosť pre pomocný jazyk)

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha: Krátky slovník eurožargónu

ÚVOD

Podľa oficiálnych údajov sa v priestore Európskej únie hovorí viac než 200 rôznymi jazykmi (http://www.aranchodoc.com/official-languages-european-union/), z ktorých „len“ 24 má status oficálneho jazyka EÚ. Jedným z nich je angličtina. Zatiaľ.

Vplyv anglického jazyka na národné jazyky v európskom priestore je nepopierateľný. Európa pred Maastrichtom (1.11.1993) vyzerala rozhodne inak. Spočiatku bola známa pod názvami Európske hospodárske spoločenstvo (1957 – 1993) a Európske spoločenstvo (1993 – 2009). Koncom šiesteho decénia dvadsiateho storočia ju tvorilo šesť zakladajúcich krajín. Európska únia (ďalej len EÚ alebo Únia) sa po ostatnom integračnom procese rozrástla na 28 členských štátov s viac ako dvomi desiatkami oficiálnych jazykov. Používať ich všetky súčasne pri eurorokovaniach nie je z pragmatického hľadiska možné. Hoci deklarované pracovné jazyky sú v Únii oficiálne tri, angličtina, francúzština a nemčina, prirodzene sa vyprofiloval jeden pracovný a najfrekventovanejší (t.j. najpoužívanejší) jazyk – angličtina.

V predkladanej práci sa zaoberáme jazykovou situáciou i politikou Únie vzhľadom na dominantné postavenie angličtiny (viac v časti 1.1.1), ako jedného z národných jazykov Únie (jazyk Spojeného kráľovstva a Severného Írska, Írska a Malty). Predstavujeme klasifikáciu jazykov Únie z hľadiska ich používania a delíme jazyky na malé a veľké (viac v časti 1.1.3). Zároveň v časti 1.1.4 predkladáme možné jazykové koncepcie, z ktorých niektoré by bolo možné uplatniť v praxi. V časti 1.1.5 upriamujeme pozornosť na plánový jazyk, do ktorého sa v minulosti vkladali veľké nádeje. Tendencie vývinu jazykovej situácie v Únii sumarizujeme v časti 1.1.6. a v časti 1.1.8 sumarizujeme pohľad na jazykovú politiku a viacjazyčnú situáciu v Únii s ohľadom na používanie angličtiny. V časti 1.2 rozoberáme situáciu v samotnej angličtine a všímame si puristické tendencie v danom jazyku (1.2.2). V tomto kontexte sa pre porovnanie dotýkame aj puristických snáh vo francúzštine (1.2.1). Zároveň sa snažíme nájsť odpoveď na otázku, či angličtina nie je sama sebe nepriateľom (1.2.3), resp. nevýhodou pre monolingválnych používateľov tohto jazyka.

Predmetom nášho záujmu sa stáva aj rodiaca sa európska identita (časť 2.5), úzko spojená aj s používaním angličtiny ako cudzieho jazyka. Príčinami preberania anglicizmov do národných jazykov Únie sa podrobnejšie zaoberá časť 2.1. Anglikanizácia (resp. amerikanizácia) internacionálnej slovnej zásoby (2.3) napreduje aj vďaka prúdeniu anglicizmov do národných jazykov. Termínu anglicizmus sa osobitne nevenujeme a ani ho rozoberáme (definíciou a klasifikáciou sa zaoberajú samostatné monografie a štúdie autorky publikované v rokoch 2007 až 2016). V časti 2.6 sa rozoberá otázka anglického jazyka ako lingua franca súčasnosti. Jazyk eurokratov (eurospeak/eurožargón) opisujeme v časti 2.7 a v časti 2.8 hľadáme odpoveď na otázku, či angličtina ohrozuje národné jazyky. V poslednej podkapitole hľadáme odpoveď, či je možná udržateľnosť dominancie angličtiny v Únii pre brexite.

Jazyková politika a jazyková situácia v EÚ s ohľadom na angličtinu ako jazyk lingua franca

Typ diela
Vedecká monografia

Autorka
Doc. PaedDr. Petra Jesenská, PhD.

Recenzentky
doc. PhDr. Klaudia Bednárová-Gibová, PhD.
doc. PhDr. Eva Homolová, PhD.
doc. PhDr. Katarína Chovancová, PhD.

Návrh obálky: Mgr. Marianna Bachledová, PhD.
Text prešiel jazykovou úpravou
Náklad: 100 ks
Rozsah: 110 strán, 117 NS, 5,8 AH
Formát: A5
Vydanie: prvé
Miesto vydania: Banská Bystrica
Rok vydania: 2018
Vydalo: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Edícia: Filozofická fakulta
Tlač: EQUILIBRIA, s.r.o.

ISBN 978-80-557-1411-0